

ESTETİK (Sanat Felsefesi)

- “Estetik” Yunancadaki temel duyum anlamına gelen “*Aisthesis*” ten gelir. Duyum,duyular, algı, duygu ile algılamak gibi anlamlar taşır. Esteti, duygusallığın sağladığı bilgilerin bilimidir.
- *Aisthetikos* ise var olan şeyler karşısında duyumları, duyguları ve sezgileri yoluyla duyarlı olan kişidir.
- Estetiğin ana konusu “güzel” ve “güzellik” tir. “Güzellik” kavramının zorunlu olarak dayandığı olgulardan biri “sanat” olduğu için estetik bir anlamda “sanat felsefesi” dir.

Estetiğin Temel Kavramları ve Soruları

Güzel nedir?

Güzelliğin nitelikleri nelerdir?

Güzel olan bir şeyi güzel kılan etmenler nelerdir?

Bu etmenler öznede mi, yoksa nesnede mi bulunurlar?

Sanata ve doğaya olan estetik yaklaşım arasında fark var mıdır?

Estetik Yargılar

- Bir sanat eseri hakkında verilen beğeniye ait yargılar.
- Estetik yargılar güzel ve çirkin kavramlarına dayanır.
- Bu nedenle estetik yargılara değer yargıları denir.
- Estetik yargı, bir ahlâk veya bilgi yargısı değildir. Onlar gibi objektif değil; haz duyma ve duymamaya dayandığı için subjektiftir. Estetik yargı, çıkar elde etmeye, kullanmamaya yönelik değil, sadece seyredip beğenmeye bağlıdır.

Estetik yarguların özellikleri

- Estetik yargular bireyseldir. Herkes beğenisini hür olarak değerlendiren ifade eder. Bu beğeni, kişinin duygularına bağlıdır ve tamamen özeldir.
- Estetik yargular subjektiftir. Renkler, şekiller, sesler kişiler tarafından farklı değerlendirilir. Kimse kendinin güzel bulduğunu başkalarının da güzel bulmasını bekleyemez.

Ortak Estetik Yargıların Olup Olmadığı Problemi

- Estetik yargılar ortaktır. Estetik yargıların şartsız bir zorunluluğu yoktur. Ancak bu yargılar, sadece duyu hoşlanmasına dayanan, hiçbir prensibe dayanmayan, tamamen keyfi olan yargılardan ayrılmalıdır. Sanat eserlerini değerlendirmede pratik bir zorunluluk ta vardır. Özgür olarak hüküm veren insanlar; o toplumda, o çağda geçerli olan ortak estetik duyguya göre hareket ederler. Bu duygu, subjektif olmakla beraber bütün insanlarda ortaktır.

- Estetik yargılar zorunludur. Bu zorunluluk ortak estetik duygudan gelir. Güzelin dünyası hoş dediğimiz alandadır. Hoşluktan dolayı duyulan haz tamamen keyfi ve kişinin kendisi için olduğu halde, güzelden dolayı duyulan haz başkalarında da bulunur ve zorunlu bir hoşlanmadır. Bu haz bütün insanlarda olması gereken birey üstü bir hazdır.

- Estetik yargılar geneldir. Bir kişi güzel bulduğu bir Şeyi, herkesin güzel bulmasını ve beğenmesini ister.
- Estetik yargıların genelliği, subjektif bir genelliktir. Sanat tarihinde klasik olmuş resimler, heykeller, binalar; edebiyat , müzik gibi alanlarda bütün dünyada değerli bulunan eserler varsa, bu genel estetik yargıların bulunduğunu gösterir.

- Estetik yargılar görecelidir. Sanat eserleri kendi kültür yapıları içinde ortaya çıkarlar. Bu eserleri değerlendiren estetik beğeniler de kültürden kültüre değişir, yani relatiftir. Ayrıca bir kültür içinde eğitim de insanların beğenilerini değiştirdiği için, farklı eğitim düzeylerindeki insanların estetik yargıları birbirinden farklı olacaktır.
- Estetik yargılar düşünseldir. L. Wittgenstein'a göre, estetik yargının temelinde duygusallık yoktur, bilgi ve düşünsellik vardır. Estetik yargıyı, konunun uzmanları verir ve diğer insanlarda onlara uyarlar.

Ortak estetik yargıların olup olmadığı sorunsalı

- Ortak estetik yargıların olmadığını ileri sürenler:

Mademki bilgilerimiz duyularımıza bağlıdır; o halde herkesin kendi duyularıyla oluşturduğu bilgiler, verdiği hükümler doğrudur. Hiç kimse kendi duyularınının daha doğru bilgiler vereceğini savunamaz. Zevk ve beğeniye dayanan estetik yargılarda ise hiç söyleyemez. (Sofistler ve duyumcular)

- Ortak estetik yargıların varlığını kabul edenler:

Kant → duyuşal beğeniye dayanan bazı yargılar tamamen sınırlı ve kısa süreli kişisel yargılardır, ama gerçek estetik yargılar duyuşal olmaktan çıkıp düşünşel düzeye çıkar, kişisel olmaktan çıkıp zorunlu ve genel geçer hale gelir.

- Baumgarten → güzelliği bir mantıksal kategori, “hakikatın ikiz kardeşi” kabul eder. Hatta bazı estetik yargılar üzerine mantıksal yargılar kurup “bütün güller güzeldir”, “Picasso’nun bütün eserleri güzeldir” gibi objektif genel geçerliği olan yargılara ulaşırız.

Kaynaklar

Ergün, Mustafa; Felsefeye Giriş. AKÜ Eğitim Fakültesi Ders notları.

T. Mengüsođlu, (2000), Felsefeye Giriş.

Magee, B. (2004). Felsefenin Öyküsü. Ankara: Dost.

Honer, S.M. ve Hunt, T.C. (1996). Felsefeye Çağrı. (çev.H. Ünder). Ankara: İmge.